

BIHZÂD

(بہزاد)

Kemâleddin, Üstâd
(ö. 942/1535-36 [?])

Tanınmış minyatür sanatçısı.

Doğum tarihi bilinmemekte, 854'ten (1450) sonra dünyaya geldiği sanılmaktadır. Yaşadığı dönemdeki yazarlardan Haydar Mirza ve Dost Muhammed onun Mîrek Nakkaş adıyla tanınan Emîr Rûhullah'ın öğrencisi olduğunu belirtirler. Bâbürlü Hükümdarı Cihangîr ise Bihzâd'ın (Behzâd) Halil Mirza adlı bir nakkaşın üslûbunu geliştirmiş olduğunu ileri sürer. (*The Tuzuk-i Jahāngîrî*, II, 116). XVI. yüzyıl Osmanlı yazarı Gelibolulu Mustafa Âlî de Bihzâd'ın Tebrizli Pîr Seyyid Ahmed'in öğrencisi olduğunu ve onun tarafından yetiştirildiğini zikreder. Tarihçi Hândmîr, Bâbürlülere'in kurucusu Bâbü'r ve tarihçi Mirza Muhammed Haydar, Bihzâd'ın ününün artışı, kendisini himaye ve teşvik eden yakın dostu Ali Şîr Nevâî'ye borçlu olduğunu belirtirler. Ayrıca, Timurlu Hükümdarı Hüseyin Baykara'nın himayesi de bu olağan üstü yetenekli sanatçının her türlü imkânı elde ederek ün sahibi olmasına ve eser vermesine yol açmıştır.

Herat'ın 1507'de Şeybânî Muhammed Han tarafından alınıp Timurlular'ın egemenliğine son verilmesinden sonra da Bihzâd burada kalmıştır. Bâbü'r, Şeybânî Muhammed Han'ın Bihzâd'ın resimlerini tashihe cüret ettiğini belirtir ki bu durum ünlü sanatçının söz konusu dönemde kötü günler geçirdiğini gösterir. Kısa süren bu dönemden sonra Herat'ı zapteden Şah İsmâil Bihzâd'ı himayesine alarak Tebriz'e götürmüştür. Mustafa Âlî'nin naklettiği bir rivayete göre Yavuz Sultan Selim'in 1514 Tebriz Seferi sırasında Şah İsmâil, meşhur hattat Şah Mahmud Nisâbü'rî ile Bihzâd'ı

bir mağaraya saklamış, savaştan bozguna uğramış olarak döndükten sonra ilk önce mağaraya gidip onları aramış ve bulunca Tanrı'ya şükretmiştir. Bu rivayet, şöhretinin doruğunda olan sanatçıya Şah İsmâil'in ne kadar değer verdiğini belirtmesi bakımından önemlidir. Şah İsmâil bir hayli yaşlanmış olan bu değerli sanatçıyı 27 Cemâziyelevvel 928'de (24 Nisan 1522) saray kütüphanesinin başına getirmiş, hâfız-ı kütübler, hattatlar, nakkaşlar, müzehhip ve musavvirler ile altın varak yapımcıları, kuyumcular ve lapis lazuliden (lâcivert taş) boya elde eden sanatçıların kâhyası olarak görevlendirmiştir. Fahrî Sultan Muhammed, yaşlı Bihzâd'ın bu dönemdeki çalışma tarzı hakkında kısmen bilgi verir (*Letâ'ifnâme*, Londra British Museum, Add. 7669, vr. 98). 1520 yılı civarında yazılmış olan bu esere göre Bihzâd, yardımcısı Horasanlı Dervîş Muhammed Nakkaş'a önceleri sadece boyalarını hazırlatırken yaşlılığı sebebiyle giderek bütün işlerini bırakmıştır. Bihzâd, Şah İsmâil'in ölümünden sonra tahta geçen Şah Tahmasb'ın da büyük ilgi ve iltifatına mazhar olmuştur. Dost Muhammed, onun Şah Tahmasb'ın saray kütüphanesinde çalışmak şerefine eriştiğini ve Şah Tahmasb zamanında hayata veda ederek ünlü şair Kemâl-i Hucendî'nin Tebriz'deki mezarının yanına defnedildiğini bildirir ve ölümü için Emîr Dost Hâşimî'nin düşürdüğü 942 (1535-36) tarihini verir. Bir başka rivayete göre ise Bihzâd 940'ta (1533-34) ölmüştür.

Bihzâd'ın olağan üstü sanat yeteneği konusunda bütün kaynaklar birleşmektedir. Hândmîr onun sanat yeteneğinin her zaman rastlanan cinsten olmadığını, mucizevî sanatının bütün tasvir sanatını etkilediğini, fırçasının cansız şekillere can verdiğini belirtir. Bâbü'r ise Bihzâd'ın çok ince ve zarîf bir fırçaya sahip olduğuna temas ettikten sonra sakallı yüzlerin resmedilişinde son derece usta, buna karşılık sakalsız yüzlerin tasvirinde başarısız olduğunu, çünkü insanların çenelerini iki misli büyük çizdiğini yazmaktadır. Dost Muhammed, *Behram Mirza Albümü*'nün mukaddimesinde (TSMK, Hazine, nr. 2154) Bihzâd'ın tasvir ve tezhip sanatının guru, devrinin en kıymetli ve ender sanatçısı olduğunu belirterek onun her türlü övgünün üstünde bulunduğunu söyler. Şah Tahmasb'ın adıyla tanınan *Emîr Hüseyin Beg Albümü*'nün mukaddimesini yazan Mîr Seyyid Ahmed ise Bihzâd'la

tanışma şansını elde ettiğini ve onun fırçasının kudretinin, zamanın diğer sanatçılarının çok üstünde olduğunu belirterek yaptığı resimlerin "100.000 değerinde" olduğunu kaydeder (TSMK, Hazine, nr. 2161). Mirza Muhammed Haydar da *Târîh-i Reşîdî*'de Bihzâd'ın sanatını çağdaşı Şah Muzaffer'in sanatı ile mukayese etmiş ve Şah Muzaffer'in çizgisinin çok daha ince olmasına karşılık Bihzâd'ın fırçasının daha güçlü olduğu üzerinde durmuştur.

Bütün bu kaynaklar Bihzâd'ı devrinin en büyük nakkaşları olarak zikretmişler, onun gerçekçiliğini, fırça kullanmadaki ustalığını, zarafet ve inceliğini övmüşlerdir. Yaşadığı dönemde ve ölümünü takip eden yüzyıllarda onun eserlerine pek çok kişinin sahip olmak istediği ve bu eserlere yüksek ücretler ödediği bilinmektedir. İslâm dünyasında uyandırdığı ilgi ve üstün yeteneği, adının efsaneleşmesine ve yüzyıllar boyunca Mani ile birlikte anılmasına yol açmıştır. Pek çok beğenilen eser ona atfedilmiş, eserlerinin kopyaları yapılmıştır. Yaşadığı dönemde de büyük bir üne sahip olan Bihzâd'ın hâmilelerinden daima takdir görmesi, yaptığı minyatürlerin dikkati çekmeyecek bir köşesine imza atmasına da yol açmıştır; bazan da yazmanın hâtmesinde adı zikredilmiştir.

Sanatçının en faal döneminin Herat'ta Hüseyin Baykara (1468-1506) zamanında olduğu anlaşılmaktadır. Tebriz sarayına geldikten sonra yaşlılığı sebebiyle sanat faaliyetinde bulunduğunu söylemek zordur. Nitekim Şah İsmâil ve Şah Tahmasb dönemine ait Bihzâd'a atfedilebilecek bir minyatür bulmak güçtür. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki bir albümde (FY, nr. 1422, vr. 34^a) Bihzâd'ı yaşlılık yıllarında gösteren bir minyatür portresi yer almaktadır. 1520-1530 yılları arasında yapıldığı sanılan bu resimde Bihzâd oldukça zayıf, esmer tenli ve bir hayli yaşlı olarak gösterilmiştir. Sanatçının bu dönemdeki faaliyeti yöneticilik ve Safevî sarayındaki nakkaşların eğitimi üzerine olmalıdır. Haydar Mirza, Bihzâd'ın öğrencileri arasında portre sanatçısı olduğunu belirttiği Kâsım Ali Maksûd ile Molla Yûsuf'u zikreder. Mustafa Âlî ise Horasanlı Şeyhzâde ile Âgâ Mîrek'i, İskender Münşî de Muzaffer Ali'yi yetiştirdiğinden söz ederler. Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki bir albümde (H, nr. 2161, vr. 52^b) yer alan genç bir Safevî soylusunun tasvirinin altındaki yazı, Bihzâd'ın yetiştirdiği öğrencilerden birinin

Bihzâd'ı yaşlılık yıllarında gösteren bir minyatür (İÜ Ktp., FY, nr. 1422, vr. 34^a)

de Abdülaziz adını taşıdığını ortaya koymuştur.

Sahip olduğu şöhret sebebiyle çağımızda da sanatçıya pek çok eser atfedilmiştir; fakat bunlardan ancak bir kısmı onun elinden çıkmış sanat eserleridir. Bihzâd'ın geleneksel İslâm tasvir sanatına yeni bir anlayış getirmiş olduğu söylenebilir. Tasvirlerinde minyatür sanatının ana prensibine uyarak metni açıklayıcı olmayı ön planda tutmuş, daha önce belirlenmiş kompozisyon ve kalıpları genellikle kullanmamayı tercih etmiştir. Daha çok, pek işlenmemiş konuları resimlemiş ve bunlarda da başarabildiğince gerçekçi olmaya çalışmıştır. Özellikle detaylarda o güne kadar görülmemiş bir realizmle resimlerine ifade gücü kazandırmıştır. Günlük yaşam, savaş sahneleri gibi konuları işleyen minyatürleri bunun en güzel örnekleridir. Resimlerinin bir diğer önemli tarafı figürlerin duruş biçimleri, konuşma ve tartışmayı ifade eden hareketleridir. Öte yandan konuya açıklık getiren yüz ifadeleri de onun resimlerine oldukça gerçekçi ve yorumcu bir anlam kazandırmıştır. Resimlerinin bir diğer özelliği de kullandığı renkler, fırça inceliği ve üstünlüğüdür. Sanatçının en çok sevdiği renkler mavinin tonlarıdır. Gri-mavi renk arasında çeşitli tonlarla belirlenen kalyalıklar, araziler, çiçek açmış ağaçlar, kimi zaman sonbahar renklerine bürünen çınarlar büyük bir ustalık ve duyarlılıkla resmedilmiştir.

Bihzâd'ın imzalı ve imzasız eserleri dünyanın çeşitli yerlerindeki müze, kütüphane ve özel koleksiyonlara dağılmış durumdadır. Bu eserleri, imzalı olanlar ile kitabın hâtimesinde sanatçının çalışmasını belirten bir kayda sahip olanlar ve sadece üslûp özelliğinden Bihzâd tarafından yapıldığı anlaşılanlar olmak üzere gruplandırmak mümkündür. Sanatçının en ünlü eseri, Sa'dî'nin *Bostân*'ının Dârü'l-kütübî'l-Mısıriyye'de (Edeb, Fârisî, nr. 908) bulunan nüshasındaki minyatürlerdir. Bu yazma Sultan Ali (Meşhedî) tarafından istinsah edilmiştir. Eserdeki minyatürlerden dördü Bihzâd'ın imzasını taşır; ayrıca iki minyatürde de 893 (1488) ve 894 (1489) tarihleri vardır. İmza ve tarihler mimari tezyinat arasında ve gözle zor seçilebilecek küçük lüktedir. Eskiden Maurice de Rothschild koleksiyonunda bulunan ve halen Soudavar koleksiyonunda bulunan, 891'de (1486) Sultan Ali el-Kâtib (Meşhedî) tarafından istinsah edilmiş Sa'dî'nin *Gülüstan*'ının bir nüshasındaki minyatürler de Bihzâd'ın

karakteristiğini yansıtır, bunların bir tanesi de imzalıdır.

Bâbürlü Hükümdarı Cihangir tarafından Bihzâd'a atfedilen minyatürler, Şerefeddin Ali Yezdî'nin *Zafernâme* adlı eserinin 872'de (1467-68) Şîr Ali tarafından Hüseyin Baykara için istinsah edilen nüshasında yer alır (Baltimore, Johns Hopkins University Milton S. Eisenhower Library, John Work Garret Collection). Eserde bulunan imzasız on iki minyatür Cihangir tarafından Bihzâd'ın erken dönem eseri olarak yorumlanmıştır.

British Museum'da (Add. 25.900) bulunan Genceli Nizâmî'nin *Hamse*'sinin 846'da (1442) yazılmış bir nüshasındaki daha sonra yapılmış minyatürler Bihzâd'ın tanınmış eserleri arasında yer alır. Bunlardan üçü sanatçının imzasını taşımakta ve bir tarihten de 1493'te yapıldıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca Bihzâd'a atfedilebilecek minyatürler arasında British Museum'da bulunan diğer bir Nizâmî *Hamse*'sinin nüshasını da zikretmek gerekir (Or. 6810). 900 (1495) tarihli bu nüshadaki minyatürleri Bihzâd'ın dönemin diğer ünlü sanatçıları ile birlikte yapması söz konusudur.

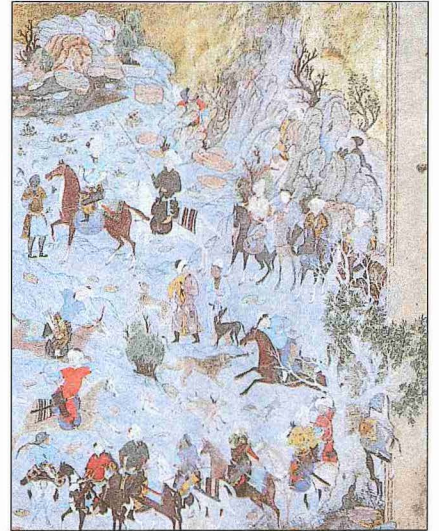
Bihzâd'ın üslûp özelliklerini yansıtan ve bu sebeple araştırmacılar tarafından ona atfedilen diğer önemli minyatürler, Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki (Hazine, nr. 676) Emîr Hüsrev-i Dihlevî'nin *Heşt Bihişt* mesnevisinin Sultan Muhammed Muhsin Bahadır Han'ın kütüphanesi için 902'de (1497) Sultan Ali Meşhedî tarafından istinsah edilen nüshasında yer alır. Eserin içindeki çift yapraklık bir sürek avını tasvir eden takdim sayfaları ile bu eserden çıktığı anlaşılan Washington Freer Gallery of Art'taki bir minyatür tamamen Bihzâd'ın üslûbunu yansıtır. Sanatçının üslûbundaki bazı minyatürleri içeren bir diğer el yazması da New York Metropolitan Müzesi'nde bulunan Attâr'ın *Manîku'î-tayr* nüshasıdır. 888 (1483) tarihli yazmadaki minyatürlerden dördü belirtilen tarihte ve muhtemelen Bihzâd veya onun ekolüne mensup sanatçılar tarafından yapılmıştır. Sanatçıya atfedilebilecek bir grup minyatür de Ali Şîr Nevâî'nin *Hayretü'l-ibrâr* adlı eserinin 890 (1485) tarihli nüshasında yer alır (Oxford Bodleian Library Mss. Elliot, nr. 317, 339, 408). Bu eserdeki on bir minyatürden bir kısmının Bihzâd'ın elinden çıkmış olması mümkündür.

Bihzâd'a atfedilen veya orijinal imzalı olan bazı minyatürlere albümlerde de rastlanmaktadır. Bunlardan biri, ünlü

hattatların yazılarını ihtiva eden ve eskiden Kevorkian koleksiyonunda bulunan albümde yer alan yuvarlak bir madalyon içindeki minyatürdür. 930 (1524) tarihli albümdeki bu minyatür imzalıdır ve burada bir kır manzarası içinde yaşlı bir adamla bir delikanlı tasvir edilmiştir. Bir diğer örnek, Tahran Gülistan Müzesi'ndeki çift sayfalık bir minyatürdür. Sultan Hüseyin Baykara'yı maiyetıyla bir bahçede tasvir eden eser 1485'e tarihlenmekte ve orijinal olması mümkün Bihzâd imzasını taşımaktadır. Bu tanınmış minyatürün bir sayfasının tamamlanmamış bir kopyası New York'ta özel bir koleksiyonda, desen halindeki bir diğer kopyası da Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki bir albümde (Hazine, nr. 2165, vr. 27^a) bulunmaktadır. Bihzâd'a atfedilen tanınmış resimlerden biri de yine Tahran Gülistan Müzesi'nde bulunan ve pek çok kopyası yapılmış olan bir deve güreşi minyatürüdür. Eserde Bihzâd tarafından 1520-1525 yıllarında yetmiş yaşındayken yapıldığını gösteren bir kayıt mevcuttur.

Minyatürleri çok çeşitli koleksiyonlara dağılmış olan sanatçının etkisi XVI. yüzyılın ilk yarısında gerek Safevîler'in Tebriz sarayında, gerekse daha sonra Kazvin sarayında görülmüş ve geleneği daha çok Buhara'da Şeybânîler'in sarayında Heratlı sanatçılar tarafından sürdürülmüştür. Bihzâd'ın etkisinde kalarak yetişen sanatçılar bu üslûbu Hindistan'a da taşımışlardır.

Minyatürleri Bihzâd'a atfedilen Dihlevî'nin *Heşt Bihişt* mesnevisinin sürek avını tasvir eden takdim sayfalarından biri (TSMK, Hazine, nr. 676)

BİBLİYOGRAFYA :

Bâbü'r, *Vekâyi'* (Arat), II, 199-200, 229; Händmîr, *Habîbü's-siyer*, III, 350; Âlî, *Menâkib-ı Hünnerverân*, s. 37, 63-65, 67; *The Tüzük-i Jahângîr or Memoirs of Jahângîr* (trc. Alexander Rogers), New Delhi 1978, II, 116; Cl. Huart, *Les Calligraphes et les miniaturistes de l'Orient musulman*, Paris 1908, s. 222, 239, 330 vd.; F. R. Martin, *The Miniature Painting and Painters of Persia, India and Turkey*, London 1912, s. 40 vd., rs. 39, lv. 67-93; E. Blochet, *Les Peintures des manuscrits orientaux de la Bibliothèque Nationale*, Paris 1914-20, s. 175, 187 vd., 277-288, lv. 34-39; a.m.f., *Catalogue*, s. 89 vd., 96-100, lv. XLII, XLVIII; E. Kühnel, *Miniaturmalerei im Islamischen Orient*, Berlin 1922, s. 27-29, 57, lv. 48-54; a.m.f., *Doğu İslâm Memlekelerinde Minyatür* (trc. Suut Kemal Yetkin — Melahat Özgü), Ankara 1952, s. 6, 9, 29-33, rs. 38-41; a.m.f., "History of Miniature Painting and Drawing", *Survey of Persian Art* (ed. A. V. Pope), London 1939, III, 1858-1872; V, lv. 885-891; A. Sakisian, *La Miniature persane*, Paris 1929, s. 47-50, 62-80, 85-87, 103-105, lv. 2, 37, 46-56, 65-67, 74-75; B. Gray, *Persian Painting*, London 1930, s. 57-66, lv. 7; a.m.f. v.dğr., *Persian Miniature Painting*, London 1933, s. 77-103, 186-188, 190-191; I. Stchoukine, *Les Peintures des manuscrits timûrides*, Paris 1954, s. 21-25, 68-86, 95, 101-104, 110-111, 120-141, lv. LXXII-LXXXVIII; B. W. Robinson, *A Descriptive Catalogue of the Persian Paintings in the Bodleian Library*, Oxford 1958, s. 65-67; a.m.f., "Behzad and His School: The Materials", *Marg*, XXX/2, Bombay 1977, s. 51-76; T. W. Arnold, *Painting in Islam*, New York 1965, s. 33, 49-51, 71, 129, 140, 151; a.m.f., *Behzad and His Paintings in the Zafar-Nâmâh MS*, London 1930; M. G. Lukens — Swietochowski, "The School of Herat form 1450 to 1506", *The Arts of the Book in Central Asia* (ed. B. Gray), London 1979, s. 179-214; Filiz Çağman — Zeren Tanındı, *Topkapı Sarayı Müzesi İslâm Minyatürleri*, İstanbul 1979, s. 21-22, 42-43, 51; W. M. Thackston, *A Century of Princes Sources on Timurid History and Art*, Cambridge 1989, s. 259, 267, 347, 361; T. W. Lentz — G. D. Lowry, *Timur and the Princely Vision Persian Art and Culture in the Fifteenth Century*, Los Angeles 1989, tür.yer.; Mirza Muhammed Qazwini — L. Bouvat, "Deux documents inédits relatif à Behzad", *RMM*, XXVI (1914), s. 146-160; "Mîrzâ Muhammed Haidar Dughlât on the Herât School of Painters" (trc. T. W. Arnold), *BSOAS*, V/4 (1930), s. 671-674; J. V. S. Wilkinson, "Fresh Light on the Herat Painters", *Burlington Magazine* (Şubat), London 1931, s. 62-67; Muhammed Şâfi, "İktibâs ez Târîh-i Reşîdî", *Oriental College Magazine*, X/3, Lahore 1934, s. 150-172; E. de Lorey, "Behzâd. Le Gulistân Rothschild", *AI*, IV (1937), s. 122-143; a.m.f., "Behzâd", *Gazette des Beaux-Arts*, XX, Paris 1938, s. 25-44; Z. Akalay, "Emir Hüsrev Dehlevî'nin 1496 Yılında Minyatürlemiş Heşt Bihiştî", *Sanat Tarihi Yıllığı*, VI, İstanbul 1976, s. 347-373; R. Ettinghausen, "Behzad", *IA*, II, 605-608; a.m.f., "Behzâd", *El²* (İng.), I, 1211-1214; a.m.f., "Behzâd", *ÜDMİ*, V, 139-145; Priscilla Soucek, "Behzâd", *Elr*, IV, 114-116.

FİLİZ ÇAĞMAN

BİKÂİ

(البقاعی)

Ebü'l-Hasen Burhânüddîn İbrâhîm b. Ömer b. Hasen er-Rubât el-Hırbevî el-Bikâî (ö. 885/1480)

Müfessir, muhaddis, Şâfiî fakihî, tarihçi ve edip.

809'da (1406) Lübnan'ın Bikâ' bölgesindeki Hırba köyünde doğdu ve hızını burada tamamladı. Çerkez Memlûkleri'nin hüküm sürdüğü bir muhitte yaşadı. Babasını ve amcalarını kaybettiği bir hadiseden sonra Şam'a yerleşti (1417). Şam, Kudüs ve Kahire'de İbnü'l-Cezerî, İbn Hacer el-Askalânî, İbn Kâdî Şühbe, İbn Nübâte, İbn Raslân gibi âlimlerden ders okudu. 1433'te Kahire'ye yerleşti. Yirmi sekiz yaşında iken fetva ve tedris icâzeti aldı. 1440 ve 1443'te Sultan Zâhir Çakmak'la birlikte iki defa Rodos seferine katıldı. Bu seferler sırasında bile telif işinden geri kalmadı. 1445'te hacca gitti. Mücadelecî bir mizacı olan Bikâî, İbnü'l-Arabî ve İbnü'l-Fânzî'nin hulûl* ve ittihad* isnadıyla tekkir etmesi, hatı bu hususta eserler yazması ve Gazzâlî'ye tenkitler yönelmesi sebebiyle şimşekleri üzerine çekti. Nitekim Süyûtî, reddiye mahiyetinde kaleme aldığı birkaç eseriyle bu âlimleri savunma gereğini duydu. Vefatından dört beş yıl önce çevresinin kendisini fazlaca rahatsız etmesi sebebiyle Şam'a hicret etti. Şam valisi tarafından büyük itibar gördü ve Gazzâliyye Medresesi müderrisliğine tayin edildi. Daha sonra bu şehirde vefat etti.

Eserleri. Bikâî kıraat, fıkıh, hadis, tarih, kelâm ve nahiv dallarında, özellikle de tefsir sahasında eserler yazdı. Tesbit edilebilen altmış üç eserinden kırk tanesinin nüshaları günümüze kadar gelmiştir. Önemli eserleri şunlardır: 1. *Nazmü'd-dürer* fî (min) tenâsübi'l-ây ve's-süver*. Âyetler ve sûreler arasındaki münasebet ve insicam ile sûrelerin ana fikirlerine dair bir tefsirdir. Haydarâbâd Nizâmiye Üniversitesi'nden Muhammed Abdülhamîd ve arkadaşları tarafından 1969'da Dâiretü'l-maârifî'l-Osmâniyye yayınıları arasında neşrine başlanan eserin yirmi iki cildi yayımlanmıştır. 2. *Delâletü'l-burhânî'l-ğavîm 'alâ tenâsübi âyi'l-Kur'ânî'l-azîm*. *Nazmü'd-dürer*'in muhtasarı olup Süleymaniye (Kılıç Ali Paşa, nr. 77) ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerinde (AY, nr. 853) birer nüshası vardır. 3. *Meşâ'idü'n-nazar li'l-işrâfi 'alâ ma-*

ğâsîdi's-süver. 114 sûrenin tek tek ele alındığı bu eserde her sûrenin esas konusu, temel hedefleri ve sûre ile ismi arasındaki münasebet açıklanmış, sûre ve âyetlerin faziletlerine dair hadisler zikredilmiştir. Eserin Nuruosmaniye (nr. 598) ve Süleymaniye (Fâtih, nr. 647; Reîsülküttâb, nr. 96; Beşir Ağa, nr. 76) kütüphanelerinde nüshaları bulunmaktadır. 4. *La'ibü'l-'Arab bi'l-meysir fi'l-câhiliyyeti'l-ülâ*. Bakara sûresinin 219. âyetinin *Nazmü'd-dürer*'den naklen tefsiri olup Araplar'ın Câhiliye devrinde oynadıkları kumar hakkındadır. C. Landberg tarafından *Turafun Arabiyye (Primeurs arabes)* adlı dergi içinde neşredilmiştir (Leiden 1303/1886). 5. *Sırrür-rûh*. İbn Kayyim el-Cevziyye'nin *Kitâbü'r-Rûh* adlı eserinin özetidir. Ruhun mahiyetinden ve bedenle birlikte ölüp ölmeyeceğinden bahseden eser Kahire'de basılmıştır (1326/1907). 6. *Unvânü'z-zamân fî terâcimi's-şüyûhi ve'l-akrân*. Bikâî'nin çağdaşı olan âlimlerin ve mektep arkadaşlarının biyografilerine dair alfabetik bir eserdir. 386 varak halindeki bir nüshası Köprülü Kütüphanesi'nde (nr. 1119) bulunan eseri ve *Unvânü'l-'unvân* adlı muhtasarını Câmiatü Ayni's-şems hocalarından Hasan Habeşî yayıma hazırlamıştır. 7. *en-Nüketü'l-vefiyye*. Zeynüddin el-İrâkî'nin usûl-i hadise dair *Elfiyyetü'l-'Irâkî* adlı eserinin şerhi olup Millet Kütüphanesi'nde bir nüshası vardır (Feyzullah Efendi, nr. 252, 275 varak). 8. *Ahbarü'l-cilâd fî fütûhi'l-bilâd*. Tarihe dair bir eserdir. Süleymaniye Kütüphanesi'nde nüshaları bulunmaktadır (Lâleli, nr. 1994; Damad İbrâhîm Paşa, nr. 886). 9. *el-Akvâlü'l-ğadîme fî hükmi'n-naql mine'l-kütübi'l-ğadîme*. Kâtib Çelebi'nin *el-Akvâlü'l-ğavîme* adıyla zikrettiği eser Muhammed Mürsî el-Hülî tarafından *Mecelletü'l-ma'hedî'l-mahtûâtü'l-'Arabîyye*'de neşredilmiştir (1401/1980, XXVI/2, s. 37-96). 10. *Esvâku'l-eşvâk min Meşâri'i'l-'uşşâk*. Mısırlı şair Serrâc el-Verrâk'ın *Meşâri'u'l-'uşşâk* adlı eserinin muhtasarı olan kitabın Süleymaniye Kütüphanesi'nde nüshaları bulunmaktadır (Reîsülküttâb, nr. 745, 300 varak; Beşir Ağa, nr. 552, 285 varak). 11. *Tenbihü'l-ğabî 'alâ (ilâ) tekkiri İbni'l-'Arabî*. Bu eserin de Süleymaniye Kütüphanesi'nde nüshaları vardır (Lâleli, nr. 3679/3; Şehid Ali Paşa, nr. 2734/3; Celâl Ökten, nr. 218). 12. *Hâşiye 'alâ Şerhi'l-'akâ'id*. Teftâzânî'nin *Şerhu'l-'akâ'id*'i üzerine yapılmış bir